

**Richtlijnen
voor het milieu-effectrapport
Hoogwatervrijmaking Dongemondgebied**

**Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant
april 1996**

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
1. Inleiding	1
2. Probleemstelling, doel en besluitvorming	2
2.1 Probleemstelling en doel	2
2.2 Besluitvorming	3
2.3 Visie	4
3. Voorgenomen activiteit en alternatieven	5
3.1 Alternatieven	5
3.2 Aandachtspunten voor de verschillende deeltrajecten	5
3.2.1 Meest milieuvriendelijk alternatief	6
4. Bestaande milieutoestand en milieugevolgen	7
4.1 Algemeen	7
4.2 Natuur, landschap en cultuurhistorie	8
4.2.1 Bestaande toestand en autonome ontwikkeling	8
4.2.2 Gevolgen voor het milieu	8
4.3 Woon- werk en leefmilieu	8
5. Vergelijking van alternatieven	9
6. Leemten in kennis	9
7. Evaluatieprogramma	9
8. Vorm en presentatie	10
9. Samenvatting van het MER	10
10. Samenvatting richtlijnen	11

Bijlagen

1. Situering plangebied
2. Aanbiedingsbrief van het advies voor de richtlijnen van de Commissie voor de m.e.r. en de hoofdpunten van het advies
3. Projectgegevens
4. Lijst van inspraakreacties en adviezen
5. Samenvatting en beantwoording inspraakreacties en adviezen
6. Advies van de Coördinatiecommissie voor dijkverbeteringsplannen

1. INLEIDING

Het Hoogheemraadschap van West-Brabant ontwikkelt voor de Hoogwatervrijmaking van het Dongemondgebied een dijkverbeteringsplan. Ter ondersteuning van de besluitvorming van een plan tot wijziging in de richting, vorm, afmeting en constructie van een primaire waterkering ex artikel 7 van de Wet op de waterkering (Wow) wordt milieu-effectrapportage uitgevoerd. De startnotitie voor de milieu-effectrapportage is bij brief van 21 december 1995 aan ons toegezonden.

Per brief van 22 december 1995 (zie bijlage 1) stelden wij als bevoegd gezag in deze m.e.r.-procedure, de Commissie voor de milieu-effectrapportage in de gelegenheid advies uit te brengen voor de richtlijnen voor het op te stellen milieu-effectrapport (MER).

De openbare bekendmaking van de start van de m.e.r.-procedure vond plaats in de Staatscourant nummer 4 van 5 januari 1996 en in de regionale pers.

Voornoemd advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de milieu-effectrapportage. De samenstelling hiervan is gegeven in bijlage 3. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de milieu-effectrapportage en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd. Wij hebben het advies van de Commissie ontvangen bij brief d.d.7 maart 1996 (zie bijlage 2).

De Commissie haakt in haar advies in op de startnotitie, waarin een aanzet wordt gegeven voor de planvorming. Dit betekent in feite dat de Commissie een aantal keuzen, zoals die zijn gepresenteerd in de startnotitie, al op juistheid, compleetheid en relevantie voor de besluitvorming heeft getoetst. Hierbij wordt met name gedoeld op de reeds gemaakte inperking van de mogelijke principe oplossingen tot varianten op basis van de ontwikkelde visie. Dit advies richt zich vooral op die onderwerpen en punten die in het MER nog nader toegelicht en onderzocht moeten worden en verder die stappen in het planvormingsproces die nog ontwikkeld moeten worden.

In de "Hoofdpunten van het advies" (zie bijlage 2) is de essentie weergegeven van de belangrijkste elementen van het advies.

Bij de opstelling van haar advies heeft de Commissie rekening gehouden met de via het bevoegd gezag ontvangen adviezen, commentaren en opmerkingen, Bijlage 4 geeft een overzicht van deze reacties.

Overeenkomstig de Procedure dijkverbeteringen Noord-Brabant is door ons voor de op te stellen richtlijnen tevens advies gevraagd aan de provinciale Coördinatiecommissie voor dijkverbeteringsplannen. De Coördinatiecommissie heeft op 1996 haar advies uitgebracht (zie bijlage 6).

Deze richtlijnen zijn gebaseerd op de startnotitie die door de initiatiefnemer is opgesteld. De startnotitie en de richtlijnen tezamen vormen het kader voor de opstelling van de Projectnota/MER.

Wij hebben bij het opstellen van de richtlijnen het advies van de Commissie grotendeels overgenomen. In de richtlijnen zijn wij enkel op het onderdeel waar gesproken wordt over toekomstige maatgevende hoogwaterstanden van het advies afgeweken.

In bijlage 5 hebben wij een samenvatting van de inspraakreacties en de beantwoording van die reacties opgenomen. De betreffende personen en instanties zenden wij een afschrift van de richtlijnen met bijlagen.

2. PROBLEEMSTELLING, DOEL EN BESLUITVORMING

Artikel 7.10, lid 1, onder a van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd."*

Artikel 7.10, lid 1, onder c van de Wm: Een MER bevat ten minste: *"een aanduiding van de besluiten bij de voorbereiding waarvan het milieu-effectrapport wordt gemaakt, en een overzicht van de eerder genomen besluiten van bestuursorganen, die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven."*

2.1 Probleemstelling en doel

De startnotitie vat de probleemstelling van het verbeteringsproject als volgt samen:

De dijktrajecten bij de Dongemond zijn, gelet op de maatgevende hoogwaterstanden, plaatselijk niet hoog genoeg. Daarnaast is het binnentalud onvoldoende stabiel en bestaat er bij hoog water een risico op instabiliteit door het optreden van piping. Om aan de veiligheidsnormen te voldoen zijn dijkversterkingsmaatregelen noodzakelijk. Op een aantal plaatsen is er weinig ruimte om de bestaande dijken te verbeteren. Verder kan uitvoering van dijkversterkingsmaatregelen een aantasting betekenen van de woon-, werk- en vervoerfuncties en van de landschappelijke, natuur- en cultuurhistorische waarden op en in de omgeving van de dijken.

Om heldere keuzen te kunnen maken, is het van belang de veiligheidsproblematiek exact te beschrijven - in de vorm van het aangeven van het hoogte tekort en van dijktechnische tekortkomingen (stabiliteit, piping, erosiebestendigheid en de aanwezigheid van kabels en leidingen). Wij zijn van mening dat in het MER expliciet aangegeven moet worden welke onvolkomenheden waar voorkomen en wat de mogelijkheden zijn om in deze onvolkomenheden te voorzien en welke oplossingen worden gekozen.

Vanwege de zeer waarschijnlijke noodzaak tot het gebruik van bijzondere constructies bevelen wij aan rekening te houden met toekomstige hogere maatgevende hoogwaterstanden. Om effectief te kunnen inspelen op deze te verwachten ontwikkelingen, wordt in geval van dit soort constructies gedacht aan een verhoging van de kruinhoogte met ca. 0,20m, dan wel de mogelijkheid om een dergelijke verhoging relatief eenvoudig aan te brengen. Een en ander brengt met zich mee dat het criterium "toekomstwaarde" een nadrukkelijke factor dient te zijn bij het ontwerp en/of de keuzebepaling. Wij zijn van mening dat hiermee op een goede manier wordt ingespeeld op hogere waterstanden in relatie tot de aanstaande overheidsinvesteringen en dat dit bovendien dwingt tot ruimtelijke afwegingen waarbij verder gekeken wordt dan de nu aan de orde zijnde dijkverbeteringsronde. Hierbij speelt tevens mee dat bij de betreffende dijkvakken in alle gevallen slechts de minimale waakhogte van 0,5 meter wordt gehanteerd. Deze dijkvakken zijn het meest kwetsbaar voor MHW-verhoging.

Het is de Cie-MER tijdens haar locatiebezoek duidelijk geworden dat de stedenbouwkundige ambities van de gemeenten Geertruidenberg en Raamsdonksveer een bepalende factor kunnen zijn bij de tracékeuze (met name geldt dit voor het deeltraject III en XII) van de waterkering. In de startnotitie wordt dit de omkering genoemd van de huidige situatie waarbij de activiteiten met de rug naar het water plaatsvinden naar een op het water gerichte oriëntatie.

De startnotitie geeft vervolgens als doelstelling:

De doelstelling van de voorgenomen activiteit luidt: het zodanig verbeteren van de dijken in het Dongemondgebied, dat wordt voldaan aan:

- *de gestelde eisen ten aanzien van de veiligheid tegen overstromingen;*
- *de gestelde eisen ten aanzien van toegankelijkheid van de dijken voor beheer en onderhoud;*
- *waar mogelijk behoud c.q. versterking van de LNC-waarden in het gebied;*
- *waar mogelijk behoud van de overige waarden in het gebied;*
- *meewerken aan de door de beide gemeenten gewenste ontwikkelingen in en rond de waterkeringen. De dijkverbeteringen kunnen daarmee leiden tot een meerwaarde voor het totale gebied.*

Wij achten het nodig dat bovengenoemde doelstelling nader wordt geconcretiseerd door de gestelde eisen te benoemen, de mogelijkheden tot behoud aan te geven en het verder invullen van de door de gemeenten gewenste ontwikkelingen. Hier dient tevens in verwerkt te worden het gedachtengoed van de Commissie Boertien: het realiseren van een veilige- en beheerbare dijk waarbij de Landschappelijke, Natuur- en Cultuurhistorische waarden (LNC-waarden) en de in het geding zijnde functies tot een integraal ontwerp worden vertaald.

Gezien de onzekerheid over de gemeentelijke ambities en de onduidelijkheid over de mate waarin deze ambities de discussie over dit 'integrale' dijkontwerp zullen bepalen zijn er vooralsnog twee wezenlijk verschillende planbenaderingen denkbaar.

1. Het ontwerp van de waterkering neemt een zo neutraal mogelijke positie in ten opzichte van mogelijke stedenbouwkundige ontwikkelingen.
De visie op het nieuwe tracé en de taluds is vooral gericht op het minimaliseren van de ingreep en het inspelen op het huidige vastgesteld beleid van de gemeenten. In dit geval dienen de criteria op grond waarvan keuzes gemaakt gaan worden duidelijk te worden benoemd.
2. Het ontwerp van de waterkering is een planuitwerking van de toekomstige stedenbouwkundige structuur van Geertruidenberg en Raamsdonksveer.
De visie op het nieuwe tracé is afgestemd op de ideeën over de toekomstige stedenbouwkundige ontwikkelingen.

Wij bevelen aan om zo snel mogelijk in het vervolg van het planproces de projectdoelstelling zodanig aan te scherpen, dat de keuze voor één van beide benaderingen kan worden gemaakt.

2.2 Besluitvorming

In het MER moet aandacht worden gegeven aan die overheidsbesluiten en voornemens die kaderstellend zijn voor de ontwikkeling van varianten en alternatieven voor de Hoogwatervrij-making Dongemondgebied.

Om welke besluiten en voornemens het gaat op rijks-, provinciaal- en gemeentelijk niveau, staat al vermeld in de startnotitie, (zie hoofdstuk 8, bladzijde 55 van het Globaalplan/start-notitie).

Besteed hierbij vooral aandacht aan de beleidsintentie uit het Natuurbeleidsplan om de Donge als ecologische verbindingszone te ontwikkelen.

Het besluit waarvoor het MER is opgesteld en de overheidsinstanties die dit besluit nemen, moeten worden vermeld met aanduiding van de procedure, het tijdpad en de overige

betrokken partijen. Verder moeten ook besluiten worden aangegeven die nog moeten worden genomen om de verbetering van de waterkering te realiseren.

2.3 Visie

In het Globaalplan/startnotitie is aandacht besteed aan het ontwikkelen van een visie op de Hoogwatervrijmaking Dongemondgebied, in de lijn van de *Handreikingen* van de Technische Adviescommissie voor de Waterkeringen (TAW). De ontwikkeling van een visie op de dijkverbeteringen is nodig om de knelpunten te identificeren en als eerste stap om het aantal mogelijke oplossingen in te perken. In de visie wordt, op basis van een inventarisatie van de LNC-waarden en het relevante beleid, een beschrijving gegeven van de huidige en de gewenste ruimtelijke kwaliteit.

Wij bevelen aan om als eerste stap in de projectnota/MER de visie zodanig te concretiseren dat de keuze voor één van de twee planbenaderingen gemaakt kan worden. Hierna kunnen de vrij algemeen geformuleerde ontwerputgangspunten van pagina 39 en 40 uit de startnotitie nader worden vastgesteld en de tegenstellingen eruit worden gehaald. Een aantal varianten zal hierdoor afvallen deze behoeven dan verder ook niet meer uitgewerkt te worden in het MER. Wij kunnen ons voorstellen dat de besluitvorming over deze concretisering plaatsvindt in de stuurgroep en dat ten behoeve van de plantoetsing alle relevante verslagen van het overleg hierover aan het MER worden toegevoegd.

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder b van de Wm: Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen."*

Artikel 7.10, lid 3 van de Wm: *"Tot de ingevolge het eerste lid, onder b, te beschrijven alternatieven behoort in ieder geval het alternatief waarbij de nadelige gevolgen voor het milieu worden voorkomen, dan wel, voor zover dat niet mogelijk is, deze met gebruikmaking van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu, zoveel mogelijk worden beperkt."*

3.1 Alternatieven

Hiervoor is gesteld dat in de startnotitie nog te veel varianten per deelsectie worden meegenomen. In het MER kan in de hiervoor aangegeven stappen tot een inperking van het aantal varianten worden gekomen.

De verschillende varianten voor de waterkeringgedeelten moeten worden gecombineerd tot verbeteringsalternatieven voor de waterkering waarin zonodig mitigerende en compenserende maatregelen zijn opgenomen alsmede richtlijnen voor aanleg, gebruik, beheer en onderhoud. In het MER moet naast het voorkeursalternatief het meest milieuvriendelijke alternatief worden geformuleerd¹ tenzij deze twee samenvallen.

Beheer en onderhoud

In een gebied met meervoudige functies van de waterkering is beheer en onderhoud complex. In de startnotitie wordt reeds melding gemaakt van het grote aantal nutsleidingen in het gebied, waaronder hoogspanningsleidingen. In aanvulling op hetgeen hierover in de startnotitie vermeld staat is het nuttig om in het MER expliciet te maken welke voorwaarden er zijn voor de aanwezigheid van kabels en leidingen in de waterkering.

Tevens kan worden aangegeven op welke wijze men het beheer en onderhoud voor de verschillende deeltrajecten van de waterkering wil plegen. De waterkering die als laad- en loskade functioneert zal een ander beheer en onderhoud behoeven dat het traject dat tevens een ecologische functie meekrijgt.

3.2 Aandachtspunten voor de verschillende deeltrajecten

In aanvulling op de principe-oplossingen zoals ze in de startnotitie zijn opgesomd gelden voor de volgende deeltrajecten specifieke aandachtspunten:

- Traject I/II: bij de uitwerking van variant C2 dient de mogelijke toepassing van bijzondere constructies te worden meegenomen.
- Traject III: de vraag dient beantwoord te worden hoe bepalend de tracévaststelling is voor de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen. Wanneer voor het huidige straattracé wordt gekozen dan moet worden aangegeven welke verbeteringen er nog nodig zijn aan de waterkering.
- Traject VIII: door de komst van de nieuwe waterkering/weg is het mogelijk dat de Polder van Allard een andere functie kan gaan innemen. De waterkering in de polder heeft niet langer de functie van een primair waterkering. Het gebied zou een rol kunnen

¹De situatie die zich zou voordoen indien de voorgenomen dijkversterking niet zou plaatsvinden en waarbij zou worden getracht het gestelde veiligheidsdoel op een andere wijze te realiseren, is niet reëel; met andere woorden er bestaat geen nulalternatief voor het gehele dijkvak.

gaan spelen in de gewenste ecologische verbindingszone door bijvoorbeeld natuurontwikkeling te koppelen aan speciewinning.

- Traject X en XI: aandacht voor woonomgeving en leefbaarheid maakt detailoplossingen per kavel noodzakelijk.
- Traject XII: door verbetering van de waterkering bestaat de mogelijkheid om het fort Lunette ruimer in het water te leggen. Bijzondere aandacht dient hierbij besteed te worden aan het toekomstig benodigde (eventueel smallere) wegprofiel. Tevens verdient de overgang van een waterkering en weg op de kruin naar een groene dijk bijzondere aandacht.

3.2.1 Meest milieuvriendelijk alternatief

Het meest milieuvriendelijke alternatief is het alternatief waarbij, nadat voldaan is aan de veiligheidseisen, primair aandacht wordt besteed aan de LNC-waarden, en de bebouwing en de recreatie en het verkeer. Indien zou blijken dat er strijdigheid bestaat tussen de optimalisering van de diverse LNC-waarden onderling of met de overige functies, dan zijn wij van oordeel dat dit conflict via het leggen van verschillende accenten inzichtelijk dient te worden gemaakt. In verband met de duidelijkheid voor de besluitvorming is het gewenst om in het MER uiteindelijk slechts één alternatief als het meest milieuvriendelijke aan te wijzen als de keuzen voor landschap, natuur en cultuurhistorie niet blijken samen te vallen, zo nodig door in overleg met het bevoegd gezag gewichten toe te kennen aan de diverse LNC-waarden en de overige functies.

4. BESTAANDE MILIEUTOESTAND EN MILIEUGEVOLGEN

Artikel 7.10, lid 1, onder d van de Wm:Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of de beschreven alternatieven daarvoor gevolgen kunnen hebben, alsmede van de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien de activiteit noch de alternatieven worden ondernomen."*

Artikel 7.10, lid 1, onder e van de Wm:Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voorgenomen activiteit, onderscheidenlijk de alternatieven kunnen hebben, alsmede een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven."*

4.1 Algemeen

De bestaande toestand van het milieu in het studiegebied en de autonome ontwikkeling hiervan moeten worden beschreven als referentie voor de beoordeling van de te verwachten milieu-effecten (referentiesituatie). Daarbij is de autonome ontwikkeling de toekomstige ontwikkeling van het milieu zonder dat de voorgenomen activiteit of een van de alternatieven wordt gerealiseerd maar waarbij wel rekening wordt gehouden met eventuele effecten van voltooide en lopende ingrepen en ingrepen als gevolg van reeds vastgelegd beleid worden voorzien.

In het gebied dient rekening gehouden te worden met de autonome ontwikkelingen (zie bladzijde 18 startnotitie).

De bestaande toestand van het milieu moet worden beschreven voor zover deze door de verbetering aan de waterkering wordt beïnvloed. De omvang van het studiegebied wordt bepaald door de te verwachten reikwijdte van de effecten en de wisselwerking met de omgeving. Dit betekent, dat per ingreep en per milieu-aspect de omvang van het studiegebied kan verschillen. Voor zover in het gebied bepaalde autonome ontwikkelingen plaatsvinden, of binnen afzienbare termijn veranderingen kunnen worden voorzien onder invloed van reeds vastgelegd beleid, dient dit bij de beschrijving van de bestaande milieutoestand te worden betrokken.

Wij adviseren, waar dat de toegankelijkheid van de informatie bevordert, in het MER duidelijk kaartmateriaal op te nemen.

Bij de beschrijving van de milieugevolgen dienen de volgende algemene richtlijnen in acht te worden genomen.

- Aangezien in het onderhavige project naast de negatieve effecten ook positieve milieugevolgen aan de orde kunnen zijn, dienen beide in de effectbeschrijving te worden opgenomen.
- Gegeven de verwevenheid van de LNC-aspecten dienen de te verwachten gevolgen voor het milieu zo veel mogelijk in hun onderlinge samenhang te worden beschreven.
- Aangegeven moet worden of de effecten tijdelijk, permanent, ophefbaar of onomkeerbaar zijn; of ze op korte of lange termijn spelen en in hoeverre cumulatie met andere effecten kan optreden.
- De manier waarop de milieugevolgen zijn bepaald en omschreven, dient inzichtelijk en controleerbaar te zijn door het opnemen van basisgegevens in een bijlage of door expliciete verwijzing naar geraadpleegd achtergrondmateriaal.
- Ter vermindering van overbodige informatie dient de beschrijving van de bestaande situatie van het milieu niet uitgebreider te zijn dan nodig voor een referentie bij het beschrijven van de milieugevolgen.

De startnotitie bevat reeds een verkenning van de milieugevolgen van de voorgenomen activiteit. De onderstaande paragraaf bevat aanvullende aandachtspunten voor de beschrijving

van de bestaande milieutoestand en de milieugevolgen.

4.2 Natuur, landschap en cultuurhistorie

4.2.1 Bestaande toestand en autonome ontwikkeling

In de startnotitie wordt aangegeven dat de actuele LNC-waarden in het studiegebied, die door de verbeteringen aan de waterkering kunnen worden aangetast, op de meeste plaatsen gering zijn. Het MER kan op dit punt volstaan met het beschrijven van de elementen die waardevol worden geacht. De startnotitie geeft hiervan een overzicht.

De bestaande geohydrologische en grondmechanische gesteldheid van het gebied moet worden beschreven, voor zover wordt verwacht dat uitvoering van het verbeteringsplan voor de waterkering hierop van invloed zal zijn.

4.2.2 Gevolgen voor het milieu

Natuur

Bij de beschrijving van de in de startnotitie genoemde groene dijken, wilgen bosjes, moeras- en ruigtevegetaties, oevervegetaties, kwel sloten en boezemwateren en is het van belang om onderscheid te maken tussen hun functie als habitat voor flora en fauna ter plaatse en hun functie als stap of verbindingzone in relatie tot de ecologische hoofdstructuur, de andere ecologische verbindingzones en ontwikkeling van natuur die de startnotitie eveneens vermeldt. Door hieraan ook de ecologische potenties toe te voegen ontstaat een goed inzicht in de ontwikkelingsmogelijkheden.

Uit de startnotitie blijkt dat de Donge en de groene dijken de belangrijkste verbindende elementen zijn. Hun ecologische potenties verdienen daarom veel aandacht.

Cultuurhistorisch erfgoed

In hoeverre worden de in de startnotitie benoemde waarden door de verbeteringen van de waterkering aangetast dan wel verbeterd (Fort Lunette).

Landschap

Aangegeven dient te worden op welke wijze de kansen worden benut om de oriëntatie op het water van de kernen van Geertruidenberg en Raamsdonksveer te verbeteren. Tevens dient te worden aangegeven hoe wordt omgegaan met de grote variatie in lengte en dwarsprofielen van de bestaande waterkering.

4.3 Woon- werk en leefmilieu

Bestaande toestand en autonome ontwikkeling

De beschrijving van de bestaande toestand moet aandacht geven aan het gebruik van de waterkering voor woon- en werkfuncties, aan de verkeersfunctie en de recreatiefunctie van de waterkering over het gehele traject en aan de ligging van bebouwing in buitendijks/bin- nendijks gebied.

Gevolgen voor het milieu

Bij de beschrijving van de invloed op het woon-, werk- en leefmilieu dient te worden ingegaan op:

- situatie, waar de waterkering in tuinen en/of belangrijk dichterbij woningen aan komt te liggen;
- de betekenis van wijziging van de verkeersfunctie van de waterkering voor omwonenden;
- de effecten van wijziging van het recreatieve gebruik van de waterkering;
- de effecten op de gebruiksmogelijkheden van de bedrijventerreinen.

5. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder f van de Wm: Een MER bevat ten minste: *"een vergelijking van de ingevolge onderdeel d beschreven te verwachten ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit, alsmede met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk der in beschouwing genomen alternatieven."*

De milieu-effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven moeten onderling en met de referentiesituatie worden vergeleken. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin de positieve en negatieve effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven verschillen.

Bij de vergelijking moeten de doelstellingen en de grens- en streefwaarden van het milieubeleid worden betrokken.

Bij de vergelijking van de alternatieven dienen de financiële aspecten van de alternatieven te worden betrokken om de realiteitswaarde van de alternatieven beter te kunnen beoordelen. Dit is in het kader van de milieu-effectrapportage niet verplicht, maar het maakt de besluitvorming meer inzichtelijk. Dit geldt met name voor een kostenvergelijking van de diverse mogelijke bijzondere constructies met de meer conventionele oplossingen.

6. LEEMTEN IN KENNIS

Artikel 7.10, lid 1, onder g van de Wm: Een MER bevat ten minste: *"een overzicht van de leemten in de onder d en e bedoelde beschrijvingen [dat wil zeggen van de bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling daarvan, resp. van de milieu-effecten] ten gevolge van het ontbreken van de benodigde gegevens."*

De leemten in kennis en informatie, die van belang zijn voor een goede oordeelsvorming, moeten worden genoemd.

Het doel van deze beschrijving is om een indicatie te krijgen van de volledigheid van de informatie voor de besluitvorming.

Beschreven moet worden:

- de onzekerheden die zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is;
- de consequenties van de leemten voor de besluitvorming;
- hoe zal worden omgegaan met de beschreven leemten.

7. EVALUATIEPROGRAMMA

Artikel 7.39 van de Wm: *"Het bevoegd gezag dat een besluit heeft genomen, bij de voorbereiding waarvan een milieu-effectrapport is gemaakt, onderzoekt de gevolgen van de betrokken activiteit voor het milieu, wanneer zij wordt ondernomen of nadat zij is ondernomen."*

Het bevoegd gezag moet bij de besluitvorming een evaluatieprogramma op stellen teneinde de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en om zo

nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen.

Aanbevolen wordt dat de initiatiefnemer in het MER reeds een aanzet tot een dergelijk evaluatieprogramma geeft dat is gericht op het alternatief dat de voorkeur krijgt in het verbeteringsplan.

8. VORM EN PRESENTATIE

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. De onderlinge vergelijking dient bij voorkeur te worden gepresenteerd met behulp van tabellen, figuren en kaarten.

Voor de overige presentatie wordt aanbevolen:

- het MER toegankelijk te houden;
- achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzen onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- kaartmateriaal te voorzien van een leesbare ondergrond met de gebruikte topografische namen en een duidelijke legenda, met kaartschaal.

9. SAMENVATTING VAN HET MER

Artikel 7.10, lid 1, onder h van de Wm: Een MER bevat ten minste: *"een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieu-effectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven."*

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- motivering van de gekozen planbenadering;
- de belangrijkste waarden van het milieu in het studiegebied;
- de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de belangrijkste positieve en negatieve effecten voor het milieu bij en na het uitvoeren van de alternatieven;
- het resultaat van de vergelijking van de alternatieven (zo mogelijk in tabelvorm).

Aanbevolen wordt ook in de samenvatting goed gebruik te maken van kaarten, figuren en tabellen.

10. SAMENVATTING RICHTLIJNEN

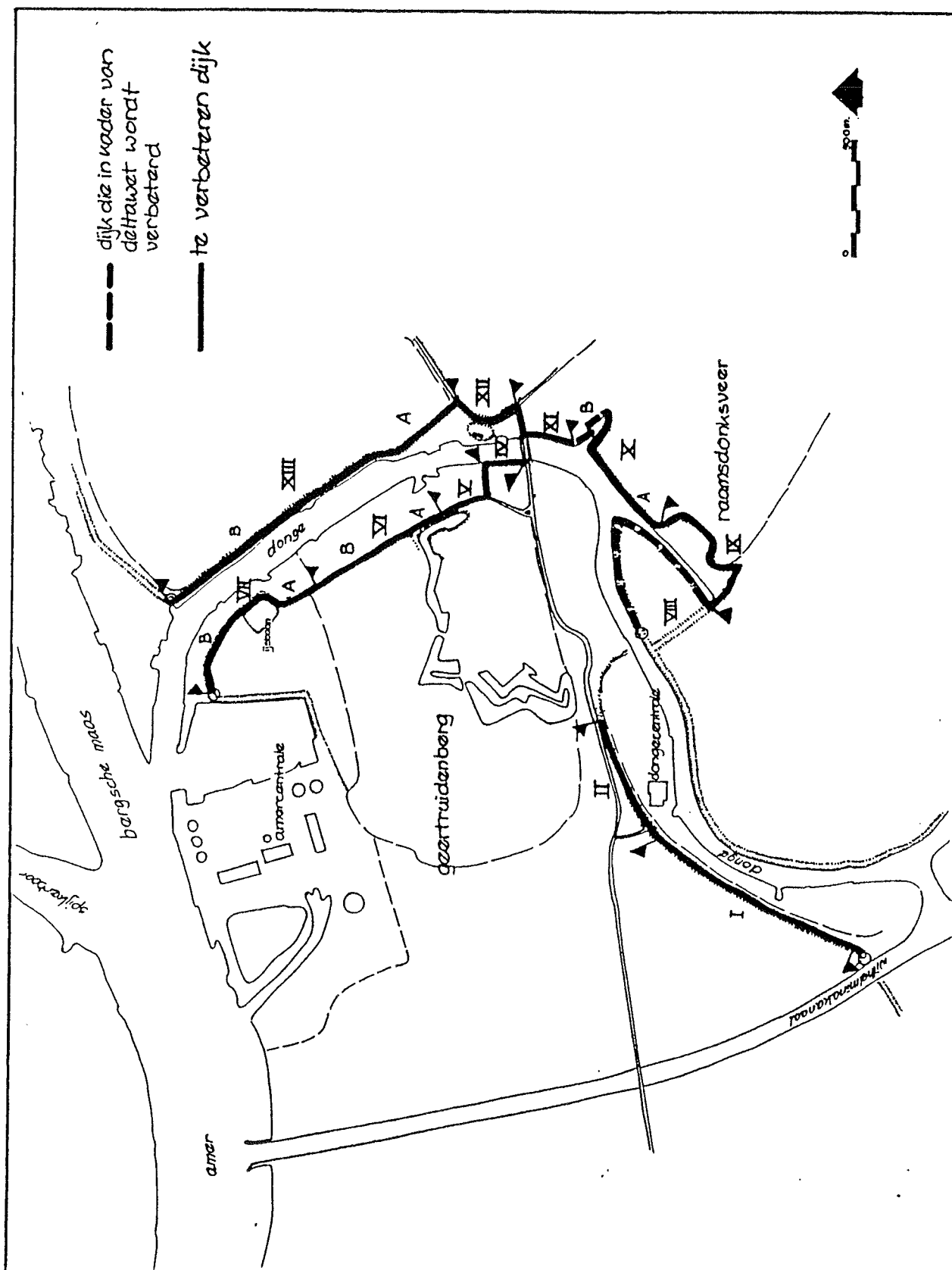
1. Tussenstap plegen in vorm van uitwerking keuzerichting.
Ofwel ingrepen minimaliseren ofwel aansluiten op (te ontwikkelen) stedenbouwkundige visie. Criteria voor keuzes duidelijk aangeven en zo mogelijk alternatieven gemotiveerd laten afvallen.
2. Dijktechnische tekortkomingen met bijpassende oplossingen exact aangeven.
3. Zo nodig (bij bijz. constructies) en waar mogelijk anticiperen op toekomstige MHW-verhogingen.
4. Aandacht voor Donge als ecologische verbindingszone.
5. Uitwerking van voorkeursalternatief + meest milieuvriendelijke alternatief, tenzij deze samenvallen.
6. Omschrijving toekomstig beheer + onderhoud, mede i.v.m. overige functies van de waterkering.
7. Rekening houden met diverse aandachtspunten voor verschillende deeltrajecten.
8. Referentiesituatie en de te verwachten milieu-effecten in beeld brengen. Hierbij aangeven welke elementen waardevol zijn, potenties hebben, waarden die aangetast of verbeterd worden, welke huidige functies waar en hoe aanwezig zijn en op welke wijze deze beïnvloed worden.
9. Alternatieven moeten onderling en met referentiesituatie vergeleken worden.
Hierbij tevens het kostenaspect betrekken.
10. Leemten in kennis aangeven, alsmede redenen en mogelijke effecten hiervan.
11. In MER reeds een aanzet tot evaluatieprogramma opnemen.
12. Het MER inzichtelijk en toegankelijk houden door gebruik te maken van o.a. kaarten, tabellen, bijlagen, samenvatting.

BIJLAGEN

**bij het advies voor richtlijnen
voor het milieu-effectrapport
Hoogwatervrijmaking Dongemondgebied**

(1 t/m 6)

BIJLAGE 1





commissie voor de milieu-effectrapportage

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant
Postbus 90151
5200 MC 's-HERTOGENBOSCH

uw kenmerk
361312

uw brief
d.d. 22 december 1995

ons kenmerk
U138-96/Ts/ao/yh/746-30

onderwerp
Advies voor richtlijnen voor het MER
Hoogwatervrijmaking Dongemondgebied

doorkiesnr.
(030) 234 76 26

Utrecht,
7 maart 1996

Met bovengenoemde brief stelde u de Commissie voor de milieu-effectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een advies voor richtlijnen uit te brengen voor een milieu-effectrapport (MER) ten behoeve van de besluitvorming over Hoogwatervrijmaking Dongemondgebied. Overeenkomstig artikel 7.14 van de Wet milieubeheer (Wm) bied ik u hierbij het advies van de Commissie aan.

De Commissie hoopt met haar advies een constructieve bijdrage te leveren aan de totstandkoming van de richtlijnen voor het MER. Zij zal gaarne vernemen hoe u gebruik maakt van haar aanbevelingen.

dr. J.T. de Smidt
voorzitter van de werkgroep m.e.r.
Hoogwatervrijmaking Dongemondgebied

HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

De Commissie voor de milieu-effectrapportage (m.e.r.) beveelt aan tot het maken van duidelijke keuzen in de visie waardoor het aantal varianten kan worden beperkt en het MER/projectnota minder omvangrijk wordt. Een belangrijke factor voor de visie is de mate waarin stedenbouwkundige ambities van de gemeente Geertruidenberg en Raamsdonksveer met betrekking tot de rivierfrontontwikkeling een rol spelen in het ontwerp van de waterkering.

Hierbij is een tweetal wezenlijk van elkaar verschillende planbenaderingen denkbaar:

1. Het ontwerp van de waterkering neemt een zo neutraal mogelijke positie in ten opzichte van mogelijke stedenbouwkundige ontwikkelingen.
De visie op het nieuwe tracé en de taluds is vooral gebaseerd op het minimaliseren van de ingreep en het inspelen op het huidige vastgestelde beleid van de gemeenten.
2. Het ontwerp van de waterkering is een planuitwerking van de toekomstige stedenbouwkundige structuur van Geertruidenberg en Raamsdonksveer.
De visie op het nieuwe tracé is afgestemd op de ideeën over de toekomstige stedenbouwkundige ontwikkelingen.

In het MER dienen de criteria op grond waarvan de keuze wordt gemaakt duidelijk te worden benoemd.

BIJLAGE 3

Projectgegevens

Initiatiefnemer: Hoogheemraadschap van West Brabant

Bevoegd gezag: college Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant

Besluit: goedkeuring van het plan tot dijkverbetering volgens de Wet op de Waterkering

Categorie Besluit m.e.r.: 12.1

Activiteit: verbetering van de waterkering in het Dongemondgebied

Procedurele gegevens:

kennisgeving startnotitie: 8 januari 1996

richtlijnenadvies uitgebracht op: 7 maart 1996

Bijzonderheden: De Commissie voor de m.e.r. beveelt aan tot het maken van duidelijke keuzen in de visie waardoor het aantal varianten kan worden beperkt en de projectnota/MER minder omvangrijk wordt. Een belangrijke factor is de mate waarin stedenbouwkundige ambities van de gemeente Geertruidenberg en Raamsdonksveer met betrekking tot de rivierfrontontwikkeling een rol spelen in het ontwerp van de waterkering.

Samenstelling van de werkgroep:

ir. L. van Nieuwenhuijze

ir. D.C. van Ooijen

dr. J.T. de Smidt (voorzitter)

Secretaris van de werkgroep: drs. V.C.F. Tersteeg

BIJLAGE 4

Lijst van inspraakreacties en adviezen

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. m.e.r.
1.	960126	Jan de Poorter bv	Geertruidenberg	960214
2.	960131	N.V. Nederlandse Gasunie	Groningen	960214
3.	960201	Van der Sluijs Tankopslag b.v.	Geertruidenberg	960214
4.	960201	Anton Stoops Holding b.v.	Raamsdonksveer	960214
5.	960125	Verslag van de inspraakavond	Raamsdonksveer	960214

BIJLAGE 5

Samenvatting en beantwoording inspraakreacties en adviezen

In deze bijlage worden de inspraakreacties beknopt weergegeven. Vervolgens is in de reactie van het bevoegd gezag zo nodig aangegeven op welke plaats het betreffende onderwerp in startnotitie of richtlijnen aan de orde komt danwel waarom een reactie niet is overgenomen.

1. Jan de Poorter bv te Geertruidenberg

- a. Verzoekt om het binnendijs brengen van het bedrijf.
- b. Benadrukt wordt dat de variant "bijzondere constructies" in het onderzoek moet worden meegenomen.
- c. Vraagt om aandacht voor nutsvoorzieningen en bereikbaarheid tijdens en na de uitvoering van de werkzaamheden.

Reactie bevoegd gezag:

- a. Het maken van een keuze is in dit stadium nog niet aan de orde. In beginsel is het uitgangspunt om de bestaande waterkering te verbeteren. In een later stadium zal bezien worden of en hoe aan dit uitgangspunt tegemoet gekomen kan worden of dat (wellicht tegen betaling) tegemoet gekomen worden aan wensen van derden. Voor kennisgeving aangenomen.
- b. Zie hierna reactie onder 4. Een nadere richtlijn is als zodanig opgenomen.
- c. Is integraal onderdeel van de planvoorbereiding.

2. N.v. Nederlandse Gasunie te Groningen

Verzoekt om bij de vaststelling van de richtlijnen bepalingen op te nemen waardoor bij de keuze van de verbeteringswerken de belangen, in de vorm van aanwezige aardgastransportleidingen, van de Gasunie worden meegewogen.

Reactie bevoegd gezag:

Uit het te verrichten onderzoek zal blijken in welke vorm en omvang er ter plaatse van bedoelde leidingen sprake zal zijn van dijkverbetering. In de startnotitie (p. 13, 23) is aangegeven dat bij de keuze van oplossingsrichtingen tevens de aspecten van kabels en leidingen van belang zijn.

Nadere richtlijnen ter zake worden niet noodzakelijk geoordeeld.

3. Anton Stoops Holding Bv te Raamsdonksveer

- a. Heeft vooralsnog met betrekking tot deelsectie XII voorkeur voor principe-oplossing C2.
- b. Vraagt ten aanzien van plannen van Rijkswaterstaat, directie Zuid-Holland met betrekking tot Haringvliet:
 - kunnen schepen bij laag tij nog ter reparatie bij het bedrijf aanmeren;
 - is het bedrijf vrij van wateroverlast bij hoog tij;
 - kan huidige lozing op oppervlaktewater ook in toekomst zonder aanpassingen doorgaan.

Reactie bevoegd gezag:

- a. Het maken van een keuze is in dit stadium nog niet aan de orde. Geconstateerd wordt dat de voorgestelde oplossing als uit te werken in de startnotitie is opgenomen.
- b. Het betreft geen vragen die planinhoudelijke aspecten van de beoogde dijkverbetering raken en derhalve niet om directe beantwoording van de kant van het bevoegd gezag in dit kader vragen. Vanwege het bevoegd gezag zijn de vragen doorgestuurd aan Rijkswaterstaat met het verzoek zorg te dragen voor beantwoording richting het bedrijf.

Nadere richtlijnen ter zake worden niet noodzakelijk geoordeeld.

4. Van der Sluijs Tankopslag B.v. te Geertruidenberg

De startnotitie geeft onvoldoende informatie over de gevolgen voor het bedrijf van de varianten A, C2 en D in deelsectie I/noordelijke Dongedijk. Dit geeft onvoldoende mogelijkheid tot gerichte zienswijzen. Desalniettemin worden de volgende opmerkingen gemaakt:

- a. Oplossing A: heeft als belangrijk nadeel dat de bedrijfsvoering/bereikbaarheid ernstig gehinderd wordt. Onderzocht moet worden of het ophogen van het gehele terrein oplossing biedt.
- b. Oplossing C2: heeft als nadeel dat het bedrijf bij hoogwater afgesloten wordt en de afvoer van produkten per auto onmogelijk. Deze oplossing is niet reëel.
- c. Oplossing D: deze oplossing verdient nader bestudering en uitwerking.

Reactie bevoegd gezag:

In de startnotitie (tabel 6.1) wordt per deelsectie aangegeven, welke principeoplossingen voor het betreffende deeltraject als technisch mogelijk beschouwd dienen te worden. Vervolgens zijn deze principeoplossingen getoetst op consistentie en aan de visie op hoofdlijnen. Daaruit is naar voren gekomen welke varianten niet nader zullen worden onderzocht. Naar aanleiding van de reacties tijdens de hoorzitting en het besprokene tijdens het bezoek van de Cie-MER is geconcludeerd dat in dit geval bij de nadere uitwerking van variant C2 wellicht oplossingen mogelijk zijn door het toepassen van bijzondere constructies. Een nadere richtlijn is als zodanig opgenomen.

5. Kamer van Koophandel Midden-Brabant te Tilburg

In de startnotitie is onvoldoende aandacht voor de consequenties van de dijkverbetering voor het bedrijfsleven. Eventuele financiële lasten dienen voor rekening van de overheid te zijn.

Reactie bevoegd gezag:

In deze fase van de procedure gaat het om het vastleggen van de aspecten die in beschouwing moeten worden genomen. De uiteindelijke keuze geschiedt in een latere fase op basis van een afweging van alle belangen. Ook de belangen van het bedrijfsleven worden daarin nadrukkelijk meegenomen. Nadere richtlijnen ter zake worden niet noodzakelijk geoordeeld.

6. G. Weeterings Dieselservice te Geertruidenberg

Vraagt of een bedrijf dat schade blijkt te hebben of andere problemen met de werkzaamheden daarover op eigen initiatief de overheid moet benaderen.

Reactie bevoegd gezag:

In eerste aanleg ligt het initiatief bij betrokkene. Met name in de volgende inspraakfase, waarin het ontwerpplan ter visie komt liggen, wordt inzicht in deze aspecten geboden. Tijdens de verdere planvoorbereiding zal vanwege het Hoogheemraadschap regelmatig contact worden gezocht om bepaalde zaken door te spreken. Nadere richtlijnen ter zake worden niet noodzakelijk geoordeeld.

7. IKD en Roroships B.v. te Raamsdonksveer

- a. In algemene zin wordt aandacht gevraagd in de startnotitie voor de afstemming tussen het bedrijfsveiligheidsproject in de gemeente Raamsdonk en het toelaten van allerlei verkeer op de dijken.
- b. Het bedrijf Roroships is bezorgd om de bereikbaarheid in relatie tot de beoogde dijkverplaatsing in het gedeelte Sandoel.

Reactie bevoegd gezag:

- ad a. Dit aspect zal aandacht krijgen en staat reeds in de startnotitie vermeld op blz. 38, laatste zin.
- ad b. Deze kwestie vormt een vanzelfsprekend aspect bij de verdere uitwerking.



COORDINATIECOMMISSIE VOOR DIJKVERBETERINGSPLANNEN

Tel: 073-6808162

Aan het college van
Gedeputeerde Staten van
Noord-Brabant

's-Hertogenbosch, 14 februari 1996

Betreft: Globaal plan / startnotitie m.e.r.
Hoogwatervrijmaking Dongemondgebied

Geachte college,

De commissie heeft bovengenoemde notitie behandeld in de vergadering d.d. 13 februari 1996 en daarbij de ingekomen reacties en het verslag van de hoorzitting betrokken.

De commissie heeft met waardering kennis genomen van de voorliggende notitie en onderschrijft de visie op hoofdlijnen ten behoeve van de onderhavige hoogwatervrijmakingswerken en het programma van eisen.

Met betrekking tot de geselecteerde varianten kan de commissie zich grotendeels vinden in de voorstellen van het waterschap. Kanttekeningen worden geplaatst bij de dijksecties I en XII. Bij sectie I is de commissie van mening dat variant "D" opgenomen dient te worden voor het geval de andere varianten tot beduidende nadelige consequenties leiden. Verzocht wordt om de Commissie voor de m.e.r. nadrukkelijk voor te leggen in hoeverre dit voorstel procedureel gezien haalbaar is. De commissie sluit zich aan bij de opvatting van de Commissie voor de m.e.r. op dit punt. Bij sectie XII verzoekt de commissie om bij de uitwerking van de varianten zodanig te werk te gaan, dat het cultuurhistorisch waardevolle Fort Lunette voldoende tot zijn recht komt. Daarbij gaat het vooral om de ruimte tussen het fort en de waterkering en de vormgeving van de dijk en de daarop aangelegde weg.

De Bond Heemschut verzoekt het Hoogheemraadschap om nogmaals te bezien of vertegenwoordigers van lokale die zich bezig houden met cultuurhistorie in de stuurgroep zitting willen nemen. Bij het Hoogheemraadschap bestaan tegen een dergelijke vertegenwoordiging geen bezwaren.

De commissie verzoekt u het vorenstaande te betrekken bij het opstellen van de richtlijnen voor dit project. Het verslag van de vergadering treft u hierbij aan.

De voorzitter van de commissie,

drs. A. van Harten

Bij antwoord s.v.p. onderwerp, datum en kenmerk van deze brief vermelden

Bankrelaties: ING Rekening nr. 67.45.60.043, Postbank nr. 1070176 t.n.v. Provincie Noord-Brabant